

основних економічних суб'єктів. Дієвий взаємозв'язок спроможний скоригувати економічні інтереси певних груп у напрямі реалізації спільних господарських дій. Якщо співпраця за результатами взаємозв'язку не органічна, можливістю успішного функціонування суб'єктів туристичного ринку є орієнтація на узгодження економічних інтересів, що мають різне цілеспрямовання, на основі мінімізації можливих конфліктних ситуацій.

Зважаючи на багатоаспектність актуалізованої проблеми процес інтеграції економічних інтересів суб'єктів туристичного ринку редуцуюемо до формування ціннісно орієнтованої єдності учасників туристичного ринку, спрямованої на створення комунікаційно-інформаційного простору для консолідованого виробництва, просування і реалізації туристичного продукту високої споживчої цінності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rowley T.J. Moving beyond Ties: Towards a Network Theory of Stakeholder Influences / T.J. Rowley // *Academy of Management Review*, 2007. – Vol. 22. – № 4. – P. 887-910.
2. Конти Т. Качество: упущенная возможность? // Т. Конти. – Пер. с итал. В. Н. Затребельного. - М.: Стандарты и качество, 2007. – 213 с.

УДК 395(477)

УКРАЇНСЬКИЙ РОДИННИЙ ЕТИКЕТ

*Лазуренко В.М., д.і.н., професор кафедри історії України,
Почесний працівник туризму України, Почесний краєзнавець України
Черкаський державний технологічний університет*

У нашого народу є величезне багатство, сповна не виміряне і не пізнане й понині, його історична минувшина, яка промовляє до нас голосом пам'яті – тими ж думами і піснями, переказами і міфами, бувальщинами і небилицями, прислів'ями і приказками, звичаями і віруваннями, обрядами і традиціями.

Безперечно, вдосконалюючись протягом тривалого часу народний етикет завжди починався з сім'ї (родини). Саме сім'я була тим первинним осередком, на основі якого формувався морально-етичний та суспільно-культурний рівень широкого українця.

«Який рід, такий плід», «Який батько, такі й діти», «Яка мамка й татко, таке й дитятко», – так говорить наш народ про першовихователів нових поколінь українців [1].

В українських родинах дітей завжди вчили, що кожна людина невіддільна від ближніх, всього свого роду, сусідів, громади, народу. Головним охоронцем ладу в родинах та суспільних взаєминах, законом буття був звичай. Щоб гармонійно виховати дітей, батьки, дотримуючись норм народного етикету, самі повинні були розвивати в собі добродійні цінності та власними вчинками формувати те, що хотіли б бачити в своїх дітях.

Народна традиція вимагала порядку і злагоди у повсякденному житті сім'ї, оснований на мудрому і вимогливому керівництві глави сімейства, підпорядкуванні та послуху йому всіх її членів. Тому важливою складовою частиною національного українського етикету є регламентація норм взаємостосунків всередині окремої сім'ї. Особливо це стосується взаємовідносин старшого та молодшого покоління, тобто батьків та дітей.

За усталеними правилами народної педагогіки у родині однаково важливу роль займали як батько, так і мати («Чоловік у сім'ї – голова, а жінка – душа»; «Без господаря дім плаче – а без господині – хата» [2]).

У великій нерозділеній сім'ї глава (дід, батько або при їх відсутності – мати, старший брат, у братській нероздільній сім'ї – старший брат) був наділений великою владою. До його функцій відносились: розподіл обов'язків між членами сім'ї, розпорядження майном сім'ї, організація і контроль господарської діяльності, дотримання релігійно-моральних норм життя кожним з членів сім'ї, виховання дітей, забезпечення в ній таким чином злагоди та порядку [3].

Слова батька мали незаперечний авторитет («Батьківське слово на вітер не мовиться»; «Не слухаєш тата, послухаєш ката») [4]. За нормами народного етикету навіть одружений син не міг заперечувати батькові. До речі, в українському етносі був досить поширений звичай розв'язання конфліктних ситуацій при зіткненні інтересів старшого і молодшого поколінь на користь шанування батьківських [5]. За свідченням Павла Чубинського, волосні суди Західно-Руського

краю досить часто виносили вирокі про тілесне покарання різкими навіть дорослих дітей не лише у випадках, коли вони піднімали руку на батьків чи лаяли їх непристойними словами, але й тоді, коли син погано ставився до матері: не шанував її як матір і був непослухом у розпорядженнях її по господарству [6].

Ідея шанобливого ставлення до батька-матері глибинно пронизує народний етикет українців: «Шти отця – матір, будеш довголітен на землі». Один із найстрашніших гріхів, що може вчинити людина, вважалася зневага дітьми батьків, а кривда – і поготів. Найбільшою ж карою визначалось прокляття, яке посиляли батьки своїм дітям у гніві («Куля мине, а материнське слово не мине») [7].

Народний етикет вимагав від дітей поваги до батьків та старших за віком, гуманних відносин між членами сім'ї і родичами. Будь-яке інше ставлення вважалось тяжким гріхом. Любов і повага до батьків, як одна з найбільших добродійностей, глибоко вкоренилася в побуті українців. У багатьох родинах був звичай «віддавати чолом», тобто цілувати руку батькам і родичам. Крім того, українці змалечку привчали дітей молитися за батьків і за всю свою сім'ю.

Домінуючим у всьому укладі життя селянської родини українців був принцип старшинства. Не лише батьки, але й старший брат і сестра користувалися пріоритетами перед молодшими. За нормами етикету ніхто з молодших не мав права першим сісти за стіл. Першим за стіл сідав господар сім'ї, а за ним – усі інші (за старшинством). Одним із прикладів цього можуть слугувати святкові обрядові дії які проводились на свято Водохреща і записані відомим етнографом Олексою Воропаєм. «Перед вечерею батько «клячить» – стає на коліна перед образами і молиться Богові, за ним молиться і вся родина. Помолившись, батько сам сідає до столу і запрошує сідати всіх у хаті присутніх – як це було і на Свят-Вечір» [8].

Сідаючи за стіл, господар обов'язково сідав на своє визначене заздалегідь місце – на покуті. Ніхто із членів сім'ї, за етикетом, не мав права займати це місце. Якщо в сім'ї не було батька, його місце займав старший одружений син. У випадку, коли він не був одружений, то главенство належало матері. Праворуч глави родини займав місце старший син, а далі вже сідали всі інші сини та дочки. За усталеними традиціями господиня сім'ї, яка вела домашнє господарство, як правило завжди сідала із самого краю стола. У святкові дні вона сідала поруч із главою сім'ї по правий від нього бік.

Старші брат і сестра мали перевагу перед молодшими, останні повинні були слухатися їх. Коли помирав батько, за народним етикетом, обов'язком старшого брата було опікуватись молодшими братами і сестрами, подбати про їх одруження [9].

Утвердженню поваги до батьків сприяли і традиційні словесні формули вітання, звертання, прощання, перепрошування, або так звана «пошання пареміографія». Традиційне звертання до батьків у пошанівній множині – на «Ви», яке мало місце в старій українській сім'ї, підносило і возвеличувало батьків в очах дітей. Порушити пошанівний канон навіть у гніві, роздратуванні було неможливо і вважалося великою образою честі й гідності батька чи матері. Особливою формою зовнішнього вияву поваги до батьків було «бити чолом» – тобто цілувати старших людей у руку [10].

Українська сім'я прагнула виховати у власних дітей повагу до старших, чуйність, дбайливість, старанність, гостинність. Так, до батька, матері, старших членів сім'ї, односельчан діти й молодь, як правило, звертались на «Ви». Вітаючись з ними вони повинні були обов'язково поклонитися. В церкві, за нормами народного етикету, під час святкової літургії старше покоління обов'язково повинно було стояти спереду, а молоде покоління – займало місця позаду них. Після завершення служби старші виходили з церкви, як правило, перші, і лише потім решта присутніх. За народним етикетом така шана і повага пояснювалась тим, що в суспільстві найбільшою повагою повинен користуватися той, хто найбільше зробив для інших; винагороджувався той, чий внесок у суспільно-корисну працю був більшим. Ці норми етикету передавались дітям і молоді під час різноманітних бесід, через оцінку конкретних вчинків, роз'ясненням, шляхом заохочення або ж покарання [11].

З усього вищезазначеного, ми можемо зробити лише один висновок. Нинішнє покоління і наші майбутні потомки повинні бути вдячні національно свідомим, традиційним українським родинам за збереження ними народного етикету, за те, що в добу лихоліть і трагізму української бездержавності, росли і виховували дітей і молодь у морально-культурному національному дусі українства, вчили бути українцем не тільки по крові, а й за переконаннями, невпинно дбати про те, щоб зберегти Україну й українськість від тотальної денационалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українські народні прислів'я та приказки. — К., 1962. — С. 592 — 594.
2. Повалій А. «І перед нею помолюся...» Батьківський авторитет і педагогіці українців / Повалій А. // Рідна школа. — 1997. — №9. — С. 11.
3. Етнографія України: Навчальний посібник / За ред. С.А.Макарчука. — Львів, 1994. — С. 332.
4. Повалій А. Вказ. стаття. — С. 13.
5. Там же.
6. Чубинський П.П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край / Чубинський П.П. — Т.6. — СПб., 1872.
7. Повалій А. Вказ. стаття. — С. 14.
8. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / Воропай О. — К., 1991. — Т.1. — С. 159.
9. Етнографія України : Навчальний посібник / за ред. С.А.Макарчука. — Львів, 1994. — С. 334.
10. Повалій А. Вказ. стаття. — С. 13.
11. Мацейків Т. «Кожна травинка на своєму корені росте». Українські народні традиції у вихованні дітей і молоді / Мацейків Т. // Людина і Світ. — 1995. — №9. — С. 29.

УДК 913:659.118

ІМІДЖЕВІ СТРАТЕГІЇ У РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Чорненька Н.В., к.геогр.н., доцент

Навчально-науковий інститут екології, природоохоронної діяльності та туризму НУ «Львівська політехніка»

Чорненький Я.Я., к.філол.н., доцент

Українська академія друкарства

Розвиток регіонів України на сучасному етапі ринкових реформ зіткнувся з низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, що зумовили його розбалансований, асиметричний та диспропорційний характер. Основою цього стала невизначеність стратегічних пріоритетів регіонального розвитку, неготовність регіонів до